

Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter KRUS

De utilgivelige

**Om hvordan en seksuallovbruddsdom kan påvirke mulighetene
for gradvis progresjon og tilbakeføring**

Bacheloroppgave KRUS3900

Kandidatnr: 3918

Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter KRUS

Fengselsbetjentutdanningen 2020

Antall ord: 9177

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	s.2
1.1 Problemstilling og avgrensning	s.3
1.2 Forforståelse og faglig relevans	s.3
1.3 Seksuallovbrudd	s.4
1.4 Oppgavens struktur	s.5
2.0 Metode	s.6
2.1 Beskrivelse av metode	s.6
2.2 Fremgangsmåte og søkestrategier	s.6
2.3 Litteratur og kildekritikk	s.7
3.0 Litteraturgjennomgang	s.8
3.1 Seksuell vold	s.8
3.2 Seksuallovbrudd i Norge	s.9
3.3 Stigma og stempling	s.11
3.4 Holdninger i samfunnet	s.12
3.5 Programvirksomhet	s.14
3.6 Hjemmesoning med elektronisk kontroll	s.15
4.0 Drøfting	s.16
4.1 Stigmatisering og møte med samfunnet	s.16
4.2 Den profesjonelle og den seksuallovbruddsdømte	s.17
4.3 Programvirksomhet i Norge	s.19
4.4 Av hensyn til offeret, eller retten til progresjon?	s.22
5.0 Avslutning	s.26
Kildeliste	s.28

1.0 Innledning

Hvert år er det mellom 8000 og 16000 voldtekter og voldtektsforsøk i Norge, og mellom 10 og 15 prosent av norske kvinner vil i løpet av livet bli rammet av voldtekt eller grove seksuelle krenkelser (Kruse, Strandmoen og Skjørten, 2013, s.9). I følge Statistisk sentralbyrå har antall anmeldte seksuallovbrudd økt fra 3322 i 2003, til 8386 i 2008 (Statistisk sentralbyrå [SSB], 2020a), noe som også merkes i innsattpopulasjonen. Den 1.januar 2002 var det 135 innsatte dømt for seksuallovbrudd i norske fengsel. Samme dato i 2018 var antallet 455 (Statistisk sentralbyrå [SSB], 2020b).

I sommer hadde Aron Jahnsen fra mannegruppa Ottar en aksjon, hvor han reiste rundt i Norge for å oppsøke tidligere overgrepdomte. Finn Erik Robstad publiserte en artikkel på tv2.no den 1.september 2020, hvor han skriver:

“I hele sommer har Aron Jahnsen kjørt fra Alta i nord til Lindesnes i sør, for å eksponere personer som er dømt for seksuelle overgrep mot barn, og voldtekt. Så langt i sommer har han hengt ut over 100 personer med fullt navn og bilde i sosiale medier” (Robstad, 2020).

Det hele har blitt filmet og delt på instagramkontoen “nabovarselnorge”, med det formål å eksponere den dømtes identitet. Aksjonen gjennomføres for å poengtere at et offentlig register for seksuallovbruddsdømte bør innføres i Norge (Tvedt, Johansen & Fallmyr, 2020). Denne aksjonen er ikke bare støttet av Jahnsens følgere på ulike sosiale mediaplattformer. I tillegg gikk Fremskrittspartipolitikerens Cassandra Petsa ut i media og inviterte mannegruppa Ottar på kaffe, dersom de i løpet av sommeren 2020 valgte å besøke hennes kommune (Simonsen, 2020). Også tidligere justisminister, Per Willy Amundsen, har uttalt at han har sympati med motivene til Jahnsen og mannegruppa Ottar, selv om han ikke støtter fremgangsmåten (Robstad, 2020). Denne aksjonen, mediedekningen og overfloden av positive reaksjoner på aksjonens instagramprofil har interessert meg. Hva motiverer noen til å sette livet på vent i flere måneder, for å reise rundt å henge ut tidligere seksualforbrytere? Og hva er egentlig motivet? For det første har et slikt register vist seg å ikke være utelukkende positivt (Tjomlid, 2009; Schultz, 2014). For

det andre har vi et prinsipp i Norge, som sier at man har gjort opp for seg når man er ferdig å sone en dom (St.meld.nr.37, 2007 - 2008).

1.2 Problemstilling og avgrensning

Jeg har valgt å kalle oppgaven “De utilgivelige” fordi dette er en gruppe domfelte som vekker sterke følelser hos allmennheten. Etter å ha trykket meg inn på kommentarfeltene til instagramkontoen “nabovarselnorge”, som i skrivende stund har over 50 000 følgere, så er det liten tvil om at mange støtter aksjonen. Det er ikke mange som tar til motmæle mot uthengelsen av tidligere seksuallovbruddsdømte, som i utgangspunktet har gjennomført sin straff. Mange har en “lås de inn og kast nøkkelen”-holdning, hvor ingen straff er streng nok, og det kan virke som mange aldri kan tilgi seksuelle overgrep.

Problemstillingen for denne oppgaven er *hvilke muligheter og utfordringer kan fengselsbetjenten møte i rehabiliteringsarbeid med seksuallovbruddsdømte?* Videre kan det være interessant å se hvordan domskategorien kan påvirke mulighetene for progresjon og en gradvis tilbakeføring til samfunnet.

Jeg har valgt å begrense oppgaven til å handle om menn som er dømt for seksuallovbrudd, og utfordringer fengselsbetjenten kan oppleve når man jobber med denne gruppen domfelte. Jeg har også valgt å ekskludere tilfeller der lovbruddet er begått av en gjerningsperson under 18 år, samt tilfeller der gjerningspersonen er kvinne. Jeg vil også se problemstillingen fra et fengsels- og betjentperspektiv, og fokuserer dermed ikke på opplevelser andre yrkesgrupper kan ha i møte med seksualforbrytere.

1.2 Forforståelse og faglig relevans

Min forforståelse har vært at det er for lite kunnskap om denne gruppen domfelte blant fengselsbetjenter i Norge, og at holdninger til dels kan være formet av generalisering og stigmatisering. Etter å ha jobbet i kriminalomsorgen i over 6 år, hvorav ett år på en “sedelighetsavdeling”, så har jeg også en opplevelse av at det er vanskelig å få til en nyansert

diskusjon rundt tematikken. Jeg opplevde at det var flere som nektet å ta på seg vakter på avdelingen for seksuallovbruddsdømte, fordi de så det som ubehagelig og utfordrende å jobbe bare med “griser”. Blant de ansatte som jobbet fast på avdelingen opplevde jeg tvert imot at de var svært motiverte til å jobbe med denne domskategorien, men også her var det lite rom for nyanserte diskusjoner. Holdningene blant de ansatte som jobbet fast på avdelingen for seksuallovbruddsdømte var nesten som en utopisk idè om at behandlingen som ble gitt var fasiten, og burde tilbys i alle fengsel. Hos ansatte ved ordinære fellesskapsavdelinger eller fengsel med lavere sikkerhet har jeg generelt opplevd en mer negativ og kritisk holdning til denne domskategorien. Flere kollega har uttrykt at de kan kvie seg til å BRIK-kartlegge domfelte dømt for seksuallovbrudd, og at man er engstelig for komme inn på tematikk man ikke vet hvordan man skal håndtere. Argumentasjon som har blitt brukt har blant annet vært at fengselsbetjenter har for lite kompetanse til å håndtere denne problematikken. Jeg har opplevd at enkelte viser avsky og misnøye dersom de har blitt utnevnt som kontaktbetjent for en seksualforbryter. Tematikken er svært aktuelt, med tanke på de nye retningslinjene som ekskluderer alle seksuallovbruddsdømte fra muligheten til hjemmesoning med elektronisk kontroll.

Jeg opplever at det blant ansatte i kriminalomsorgen er behov for mer kompetanse om menn som begår seksuallovbrudd. Dette blir stadig en større gruppe i norske fengsel, som skal ha den samme kvaliteten på rehabiliteringen og tilbakeføringen som øvrige innsatte.

1.3 Seksuallovbrudd

Kapittel 26 i straffeloven definerer hva som skal regnes som seksuallovbrudd. Voldtekt blir her definert som seksuell omgang som gjennomføres uten samtykke, ofte med bruk av vold eller trusler, eller hvor offeret er bevisstløst og ikke kan motsi seg handlingen. Videre regnes det som voldtekt dersom offeret blir truet til å ha seksuell omgang med en annen, eller trues til å utføre handlinger som tilsvarer seksuell omgang med seg selv. Seksuell omgang er et vidt begrep, men omfatter for det første samleie (NOU 2008:4, kapittel 3). §292 i straffeloven definerer samleie som voldtekt der penis eller gjenstand blir innført i skjede eller endetarmsåpning, eller der penis

innføres i munn. For å regnes som samleie ser det altså ut som om det må være en form for penetrering. Kruse, Strandmoen og Skjørten (2013, s.23) skriver at seksuell omgang er mye mer enn bare samleie, og omfattes blant annet alle former for masturbering, innføring av fingre i vagina, slikking av kjønnsorgan og alle samleielignende handlinger. Straffeloven skiller seksuell omgang fra seksuell handling (Straffeloven §297). Det er berøringens intensitet og intimitet som avgjør hvorvidt det skal regnes som seksuell omgang eller seksuell handling (NOU 2008:4, kapittel 3). Straffelovens kapittel 26 tar også for seg seksuell omgang, seksuelle handlinger og seksuelt krenkende atferd der offeret er under 16 år. Produksjon, anskaffelse, oppbevaring eller deling av fremstillinger av seksuelle overgrep av barn rammes også av straffelovens definisjon av seksuallovbrudd, i tillegg til tilfeller der man avtaler å møte et barn under 16 år, der formålet er noe seksuelt (straffeloven §299 - §311). Denne oppsummeringen er ikke uttømmende, men de nevnte paragrafene i straffelovens kapittel 26 er trolig av de mer sentrale og relevante for denne oppgaven.

1.4 oppgavens struktur

Opgaven er delt opp i følgende hovedkapittel: innledning, metode, litteraturgjennomgang, drøfting og til slutt en avslutning. I kapittelet om metode skal jeg blant annet gjøre rede for hvilken metode jeg har benyttet, og vise hvilken søkestrategi jeg har brukt i litteratursøket. I kapittelet som er kalt litteraturgjennomgang presenteres relevant data og litteratur, hvor jeg gir en nærmere definisjon av sentrale begreper, og presenterer kort litteratur som er sentral for oppgaven. Under drøftingsdelen skal jeg se nærmere på hvorfor stigmatisering og møtet med samfunnet kan være utfordrende for mennesker som har sonet en seksuallovbruddsdom. Deretter skal jeg se litt på hvordan stigmatisering kan påvirke fengselsbetjentens arbeid med seksualforbrytere, før jeg går over til utfordringene rundt programvirksomhet rettet mot denne gruppen domfelte. Til slutt skal jeg se på hvorfor de nye retningslinjene som omhandler hjemmesoning med elektronisk kontroll kan være problematiske. I oppgavens siste del skal jeg forsøke å samle trådene i en avslutning.

2.0 Metode

2.1 Beskrivelse av metode

“Metoden er redskapet vårt i møte med noe vi vil undersøke” (Dalland, 2020, s.54). Metoden skal hjelpe med å fremskaffe den informasjonen og datamaterialet som det er behov for (ibid). I denne oppgaven har jeg brukt metoden litteraturstudie. Den litterære oppgaven skal bruke eksisterende data, fagkunnskap og forskning, samt kunne presentere og sammenligne utvalgt litteratur (Dalland, 2020; Pettersen, 2016). Siden muligheten til å jobbe med denne oppgaven er svært tidsbegrenset, og kriminalomsorgen per nå har retningslinjer som sier at man må studere på masternivå for å kunne godkjennes til å drive undersøkelser i fengsel, så er litteraturstudie den mest hensiktsmessige metoden. I denne oppgaven har jeg brukt både kvalitative og kvantitative kilder, men selv har jeg en mer kvalitativ tilnærming i oppgaven. Mens kvantitative metoder fokuserer mer på fenomener som kan telles, måles og veies, så dreier en kvalitativ metode seg mer om å observere, forstå og tolke ulike fenomener (Pettersen, 2016, s.148 - 149). En kvalitativ metode forsøker å fange en opplevelse som ikke er mulig å tallfeste (Dalland, 2020, s.54).

2.2 Fremgangsmåte og søkestrategier

Seksuallovbrudd har generelt fått et økt fokus de siste årene. I tillegg til politi og kriminalomsorg, så har eksempelvis skoler, barnehager og helsepersonell fått temaet “seksuallovbrudd” mer på dagsordenen. Siden dette er et felt som har vært i stor utvikling har jeg i utgangspunktet fokusert på litteratur som er utgitt mellom 2010-2020.

Søkestrategien jeg har benyttet meg av har i hovedsak vært “snøballeffekten”. Dalland (2020, s.151) skriver at når man benytter snøballeffekten som søkestrategi, så tar man for seg litteraturlista i et relevant litterært verk for å finne nye relevante kilder. Da jeg skulle finne litteratur til denne oppgaven, hadde jeg fra før lest “Skadelige samtaler, myten om bivirkningsfri terapi” av Flor og Kennair (2019). På mange måter vakte denne boka interessen for å se videre på bruken av terapi og programvirksomhet i fengsel. Ved å se på kildene som er brukt i kapittelet om behandling av seksuallovbruddsdømte, så fant jeg blant annet undersøkelsen til Mews, Di Bella og Purver (2017). I tillegg tok jeg utgangspunkt i pensumlista til emnet KRUS3100;

kriminalitetsforebyggende arbeid i kriminalomsorgen, ved Kriminalomsorgens Høgskole og Utdanningscenter. Fra denne pensumlisten fant jeg frem litteratur som tok for seg seksuallovbrudd. Dette er litteratur som er relevant, og som har faglig kvalitet. I tillegg er dette fagstoff jeg kjente fra før. Ved å gå igjennom pensumbidragene til dette emnet, fant jeg henvisninger videre til ny litteratur som har vært relevant. Videre ble jeg tipset om doktoravhandlingen til Anja Emilie Kruse (2019); The why, the who and the wherefore, samt masteravhandlingen til Ingeborg Jensen Sandbukt (2019); Dealing with the stigma. Begge avhandlingene er spennende lesning, og bidrog videre til snøballeffekten. I tillegg har jeg benyttet meg litt av søkestrategien som Dalland (2020) kaller “gressing”, som er mer ustrukturert søking etter litteratur. Jeg benyttet meg litt av Oria og Google Scholar, og har funnet noe litteratur ved hjelp av søkeord som “seksuallovbrudd”, “sexual offender”, “treatment” og “stigma”.

2.3 Litteratur og kildekritikk

For å få et mest mulig korrekt bilde av situasjonen i Norge har jeg brukt tall fra Statistisk sentralbyrå, og en rapport fra KRIPOS. Disse kan gi et inntrykk av utviklingen av antall anmeldelser, og hvor stor andel innsatte som er dømt for seksuallovbrudd. Jeg har benyttet meg av både enkeltstudier og oversiktsartikler. Nortvedt et al. (2012, s.49) skriver at oversiktsartikler kan være gode kilder, nettopp fordi de kvalitetsvurderer og oppsummerer flere enkeltstudier innenfor et større temaområde. I denne oppgaven har jeg i hovedsak forsøkt å benytte meg av primærkilder, og forsøkt å velge litteratur fra en nordisk kontekst. Samtidig er dette et ganske smalt felt. Forskning som er gjort om seksuallovbrudd har stort sett vært gjort på små grupper, og under relativt kort tidsperiode. Slike undersøkelser kan gi verdifull innsikt, men det kan være vanskelig å generalisere resultatene. Noen mulige årsaker til at det kan være vanskelig å forske på denne gruppen domfelte, kan være at det er vanskelig å få frivillige til å delta. Mange seksuallovbruddsdømte er redde for å bli avslørt av andre innsatte, og derfor ville det vært en risiko ved å delta i en slik undersøkelse. I tillegg er det mange som benekter den kriminelle handlingen de er dømt for, og som derfor trolig ikke ville sett en slik undersøkelse som relevant. Samtidig er det vanskelig å foreta langtidsundersøkelser, fordi mørketall kan gjøre det vanskelig

å måle for eksempel tilbakefall. Det har vært vanskelig å finne nok norsk litteratur om temaet. Derfor har jeg også sett på internasjonal litteratur og forskning, som kan være relevant i en nordisk kontekst.

En undersøkelse som jeg henviser en god del til, og som har vært sentral i arbeidet med denne oppgaven, er *working with denial in convicted sex offenders* utgitt av Blagden et al. fra 2011. Denne undersøkelsen beskriver hvilke utfordringer ansatte som jobber med seksualforbrytere kan oppleve. Undersøkelsen er gjort i engelske fengsel, og på en liten gruppe ansatte. Det kan argumenteres for at resultatene i denne undersøkelsen ikke speiler den generelle virkeligheten blant ansatte i Norsk kriminalomsorg, men jeg har ikke funnet noen norsk undersøkelse som sier noe om den samme problematikken i norske fengsel. Samtidig har jeg erfaring fra praksis som tilsier at funnene i undersøkelsen til Blagden et al. også kan være relevant i en norsk sammenheng. Det samme kan også gjelde blant annet undersøkelsen til Ferguson og Ireland fra 2006, artikkelen fra Harper, Hogue og Bartels fra 2017, samt artikkelen *Desistance and Attitudes toward Sex Offenders* av Willis, Levenson og Ward. Selv om disse artiklene ikke er skrevet i en Norsk sammenheng, så er de eksempler på at utenlandske undersøkelser kan ha overføringsverdi. Artiklene beskriver problemstillinger som vi kan kjenne igjen fra praksis i Norsk kriminalomsorg. Samtidig er dette faglig gode og kvalitetsvurderte undersøkelser, som ofte refereres til også av norske forskere.

3.0 Litteraturgjennomgang

3.1 Seksuell vold

Tidligere har vi vært innom den juridiske definisjonen av seksuell omgang og voldtekt, samt hvilke lovbrudd straffelovens kapittel om seksuallovbrudd omfatter. Når det gjelder å finne et samlebegrep når man snakker generelt om seksuallovbrudd, så er det mange i både norsk og utenlandsk litteratur som bruker begrepet “seksuell vold”. “Seksuell vold er et begrep som kan omfatte mange handlinger av ulik alvorlighetsgrad, fra seksuell trakassering og press/overtalelse til voldtekt, menneskehandel, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap” (Kruse, Strandmoen & Skjørten, 2013, s.25). Seksuell vold kan defineres som aktivitet hvor samtykke ikke blir

innhentet eller gitt frivillig, og hvor det brukes psykiske, fysiske og psykologiske tvangsstrategier for å oppnå seksuell omgang (Tharp et al., 2012, s.1). Skilbrei og Stefansen (2018) utdyper definisjonen litt mer, og skriver at seksuell vold er ulike “[...] seksuelle handlinger som utføres mot en persons vilje, ved hjelp av tvang eller trusler. Det betyr at begrepet avgrenses mot seksuelle tilnærminger som bare var uønsket. Hvis man for eksempel feilaktig tror at ens eget ønske om sex er gjensidig, og man tar på partnerens penis for å initiere sex, er initiativet uønsket, men ikke seksuell vold” (s.15). Begge definisjonene viser at det brukes trusler, tvang eller vold for å oppnå en seksuell aktivitet som er uønsket av den andre part. World Health Organization (WHO) inkluderer i sin definisjon at en seksuell handling, eller forsøk på en seksuell handling ved bruk av tvang er seksuell vold, uavhengig av personens forhold til offeret. Dette gjelder i alle omgivelser, uavhengig om handlingen finner sted hjemme eller offentlig (Krug et al., 2002, s.149). Dermed understreker WHO at seksuell vold begått av noen som står offeret nær, som kanskje den mest underreporterte typen seksuelle overgrep, også er svært alvorlig. Skilbrei og Stefansen (2018, s.17) skriver at seksuelle handlinger som skjer mot noens vilje og samtykke er et angrep på den enkeltes kjønnsfrihet. Kjønnsfrihet handler om å kunne bestemme over egen kropp og avvise seksuelle tilnærmelser. Kjønnsfrihet er retten til å selv bestemme når man ønsker å innlede seksuelle forbindelser, og selv kunne sette grenser for hvor langt man ønsker at erotisk lek skal gå (ibid.).

3.2 Seksuallovbrudd i Norge

I 2002 var det totale antallet anmeldte voldtekter og voldtektsforsøk 734, men hadde i 2018 økt til hele 2263 anmeldelser (Kruse, Strandmoen og Skjørten, 2013; Kripos, 2019). I tillegg sier rapporten fra Kripos (2019) at disse 2263 anmeldelsene bare gjelder voldtekt, og at dette bare er 27 prosent av alle registrerte seksuallovbrudd samme år. Selv om antall anmeldte overgrep øker, så mener Kripos at det ikke er en reell økning av seksuelle overgrep. Unntaket er seksuelle overgrep over internett. I tillegg til at politiet har økt fokus på slike saker, så er det trolig en reell økning fordi stadig flere barn og unge har tilgang til ulike sosiale media og digitale plattformer (ibid.).

Årsaken til at antall anmeldte overgrep øker, kan være at man generelt i samfunnet har fått mer kunnskap om seksuelle overgrep. Det at seksuallovbrudd blir satt på dagsordenen hos blant annet pedagoger, helsefagarbeidere og politi gjør at flere yrkesgrupper som jobber med mennesker har fokus på problematikken. Trolig kan dette føre til at flere som utsettes for seksuell vold blir sett, tatt på alvor og veiledet videre av gode barnevernspedagoger, leger, sykepleiere, lærere eller politi. I tillegg gjennomføres det holdningskampanjer og det spres generelt mer informasjon om problematikken også til allmennheten, som kan bidra til at anmeldelsestilbøyeligheten øker. For overfallsvoldtekter antar man at anmeldelsestilbøyeligheten er noe høyere enn for andre voldtekts kategorier. Årsaken er at det i tilfeller av overfallsvoldtekt ikke har vært en relasjon mellom offer og gjerningsmann på forhånd. Likevel var kun 4,9% av alle anmeldte voldtekter og voldtektsforsøk i 2019 overfallsvoldtekt. Dette er det laveste noen gang (Kripos, 2019). Selv om man tar høyde for at det i denne statistikken er store mørketall, så er likevel overfallsvoldtekt en særdeles liten del av den totale voldtektssituasjonen i Norge. Den største kategorien var festrelaterte voldtekter, og i mange av disse sakene var både offeret og gjerningsmannen mellom 16-22 år (Kripos, 2019, s.14). Videre kan det være verdt å nevne at “82 prosent av de anmeldte er norske statsborgere, og 71 prosent er født i Norge” (Kripos, 2019, s.19).

Seksualforbrytere har vist seg å ha generelt lav risiko for tilbakefall. To år etter løslatelse fra en seksuallovbruddsdom var det tre prosent som hadde begått nye lovbrudd, men ingen av disse var dømt for nye seksuallovbrudd. Etter fem år var andelen på seksuelt relatert tilbakefall på 8% (Sandbukt et al., 2020, s.2). I denne undersøkelsen var kriteriet for å beregne tilbakefall at vedkommende skulle ha mottatt en ny dom, og at denne ble sonet under kriminalomsorgen. Selv om seksuallovbruddsdømte har lav risiko for tilbakefall, så viser forskning at de har en større risiko for å begå nye seksuallovbrudd enn andre (Friestad & Skardhamar, 2016, s.20). På grunn av mørketall, lang saksgang og det faktum at det er vanskelig å skaffe nok bevis i slike saker, så er det problematisk å finne reelle tall på tilbakefall. Samtidig kan 8% etter fem år gi oss en indikasjon på at det er relativt lavt.

Når det gjelder *hvem* som begår seksuelle overgrep, så skriver Kruse, Strandmoen og Skjærten (2013, s.10) at det er to kjennetegn som peker seg ut hos voldtektsovergripere. For det første er det for oftest en relasjon mellom offer og gjerningsmann forut for overgrepet. De aller fleste gjerningsmenn kjenner personen de utsetter for overgrep. For det andre så er de aller fleste som begår slike krenkelser menn. Videre kan man se ut i fra oversikt over de anmeldte at de deler enkelte karakteristikk. Flere har opplevd omsorgssvikt, vold eller overgrep i oppveksten. Mange har psykiske utfordringer eller rusavhengighet, og en stor andel har dårlig tilknytning til arbeidslivet. I tillegg er de ofte dømt for tidligere kriminelle forhold (ibid.). Samtidig er det viktig å huske at seksuallovbruddsdømte ikke er en homogen gruppe, og at seksuallovbrudd omfatter blant annet ekshibisjonisme, overgrep mot barn, deling og oppbevaring av barneporno, voldtekt, voldtektsforsøk, seksuelt krenkende atferd og uønsket seksuell oppmerksomhet. I tillegg kan årsaken til seksuallovbruddene variere fra individ til individ; noen har en avvikende seksuell preferanse, andre har antisosial personlighetsforstyrrelse. Noen er opportunistisk, og andre kan ha betydelig nedsatte intellektuelle og sosiale ferdigheter (Schmucker & Lösel, 2017, s.9).

3.3 Stigma og stempling

“Stigma” var opprinnelig et merke som var brent eller skåret inn i huden på personer man skulle holde seg unna, for eksempel kriminelle og slaver (Øia, 2013, s.37). Grekerne brukte å merke kroppen til mennesker for å vise at vedkommende var besmittet, og at det var noe dårlig med vedkommendes moralske status (Norvoll, 2009, s.106). I dag er stigma et avvikende og negativt sosialt kjennetegn, noe som skiller seg fra det “normale” på en negativ måte (Øia, 2013, s.37). Goffman (1963, s.5) skrev at personer med stigma ikke blir sett på som helt menneskelig, og at vi konstruerer teorier om vedkommendes underlegenhet. Vi kan til og med rasjonalisere fiendskap basert på faren vi mener vedkommende representerer. Stigma kan brukes til å skille det unormale fra det normale, vi fra dem, det onde fra det gode. Ved å fjerne noe av det menneskelige, så kan man også fjerne empati og sympati for den avvikende.

Konsekvensen av at noen stigmatiseres kan være at den avvikende ekskluderes og diskrimineres fra ulike arenaer i samfunnet. I enkelte tilfeller er stigmaet så sterkt og altoppslukende at man ikke lenger ser mennesket, bare det avvikende (Norvoll, 2009, s.107). Stemplingsteoriene har en forklaring på hvorfor enkelte henger fast i en avvikerrolle. "I stemplingsteoriene er den underliggende ideen at folkesnakk eller offentlige ytringer litt etter litt skaper en bestemt, ofte negativ, oppfatning av bestemte mennesker eller samfunnsgrupper og dermed påvirker hvordan de handler og behandles" (Martinussen, 2008, s.102). For eksempel er det ikke uvanlig å bryte gjeldende normer, som å begå mindre alvorlige lovbrudd. Det er slett ikke uvanlig å få eksempelvis parkerings- eller fartsbot. For de fleste vil dette forbigå nærmest ubemerket. For andre blir disse lovbruddene en bekreftelse og forsterkelse av negative og stereotype karakteristikk hos normbryteren (Repstad, 2007, s.54). I tillegg til at den avvikende kan få endret sin sosiale status, så kan stigmatisering og stempling også føre til endret selvforståelse. Det å bli stemplet som avviker kan føre til at individet baserer sin egenforståelse på omgivelsenes dømmende holdninger, og handler ut fra opplevelsen av å være et avvik. Dermed kan omgivelsene få bekreftet at vedkommende er avvikende, og individet får bekreftet fra omgivelsene at han er et avvik (Øia, 2013; Repstad, 2007).

3.4 Holdninger i samfunnet

Når man blir spurt om hvordan en seksuallovbryter er, vil de fleste ha en tendens til å forestille seg den voldelige og mannlige overgriperen, som ofte er det stereotypiske bildet man kan kjenne igjen fra media (Harper, Hogue & Bartels, 2017, s.17). Media er for de fleste en viktig kilde til informasjon og er trolig med på å forme vårt syn på mye, for eksempel mennesker som begår seksuallovbrudd. I media er slike kriminalhistorier ekstra sensasjonelle, og ifølge Harper, Hogue & Bartels (2017, s.38) kan media-spredte og sosialt konstruerte stereotyper være en av årsakene til at samfunnets holdninger og oppfatninger av denne gruppen lovbytere er generelt stigmatiserende og lite nyansert. Media kan være med på å forsterke inntrykket av at mennesker som begår seksuallovbrudd er en homogen gruppe med høy tilbøyelighet for tilbakefall (Wills, Levenson & Ward, 2010, s.550). Ved å generalisere ekstreme enkeltsaker kan media skape myter som ikke nødvendigvis gjenspeiler virkeligheten. Medias dekning av slike saker har en tendens

til å eksponere leseren for informasjon som har til hensikt å vekke sterke følelser. Media har makt til å rette publikums fokus mot enkelte typer seksuallovbrudd, og da spesielt saker som vekker følelser som avsky. Slik kan media ha makt til å forme den allmenne oppfattelsen av seksuallovbrudd, og menneskene som begår dem (Elde, 2007, s.92). Wills, Levenson og Ward (2010, s.552) skriver at en undersøkelse i Amerika viste at politikere primært fikk kunnskap om seksuallovbrudd gjennom media, og at denne informasjonen var med på å forme lovforslag. Det er uheldig dersom dette stemmer, da medias fremstilling av mennesker som begår seksuelle krenkelser kan avvike sterkt fra realiteten.

Mye av forskningen som er gjort på holdninger til seksualforbrytere har i hovedsak sammenlignet ulike yrkesgrupper. Hogues (1993) fant i sin undersøkelse at politibetjenter var mer negative til seksualforbrytere enn fengselsbetjenter. Betjenter som jobbet med behandling av seksuallovbruddsdømte var mer positive til denne domskategorien enn vanlige avdelingsbetjenter. Lite overraskende er det kanskje at de som var mest positive til seksualforbrytere, var de seksuallovbruddsdømte selv (Willis, Levenson & Ward, 2010, s.548). Videre har Ferguson og Ireland (2006) gjort en undersøkelse der vanlige studenter ble sammenlignet med rettsmedisinere. Denne undersøkelsen viste at studenter er tilbøyelig til å ha mer negative holdninger til seksualforbrytere, enn ansatte innen rettsmedisin. Begge studiene kan tyde på at mer informasjon og økt kunnskap kan spille en rolle når det gjelder menneskers holdninger til seksuallovbrudd og seksualforbrytere.

Blagden et al. publiserte i 2011 en kvalitativ undersøkelse blant fengselsansatte som jobbet med behandling av seksualforbrytere i England. Denne undersøkelsen viste at alle de profesjonelle som deltok hadde en forestilling om at seksualforbrytere, som nektet for å ha begått de handlingene de var dømt for, utgjorde en større risiko for gjentakelse. Enkelte av deltakerne i undersøkelsen var også klar over at det fantes forskning som avkrefter at dette er tilfellet, men anså likevel benektelse som forhøyet risiko for gjentakelse (s.345). Det er interessant at profesjonelle som jobber med denne gruppen domfelte også lar seg påvirke av sosialt konstruert stigmatisering, til tross for forskning som sier det motsatte. Spesielt interessant er det når

undersøkelser har vist at den profesjonelles holdninger til seksualforbryteren, spesielt sterke negative holdninger, kan påvirke den profesjonelles vurderinger og avgjørelser (Harper, Hogue & Bartels, 2017, s.32). Dette kan være problematisk dersom den profesjonelle har ansvar for at den domfelte har mulighet til en god progresjon under soningen.

Det finnes studier som viser at personer som selv hadde opplevd seksuelle overgrep, eller kjente noen som hadde blitt utsatt, var mindre negative til seksualforbrytere (Ferguson & Ireland, 2006). Kanskje kan det være slik at de som ikke personlig har opplevd overgrep, eller som ikke personlig kjenner noen som har begått seksuallovbrudd, er mer farget av medias stereotypiske bilde av overgripere. (Wills, Levenson & Ward, 2010, s.548).

3.5 Programvirksomhet

Selv om tanker om rehabilitering og behandling begynte å vokse frem i kriminalomsorgen allerede på 1960-tallet, så var det først på 1990-tallet at programvirksomhet ble innført (Eskeland & Haugli, 2006, s.160). En av årsakene til at det ble økt interesse for programvirksomhet på 1990-tallet, var et økende antall meta-analyser som viste at behandling kunne ha en positiv virkning på tilbakefallsrisikoen (Friestad, 2005, s.24). Denne forskningen er i dag kjent som “what works” (ibid.). Selv om kriminalomsorgen hev seg på “what works-bølgen” på 1990-tallet, så gikk det enda noen år før Justis- og politidepartementet publiserte et rundskriv som sier noe om retningslinjene og formålet med programvirksomhet i kriminalomsorgen. Der står det at programtilbudet “har til hensikt å gi domfelte nye kunnskaper, ferdigheter og innsikt, og motivere dem til å endre atferdsmønstre og å motvirke nye straffbare handlinger” (Justis- og politidepartementet, 2002).

Sexual Offender Treatment Program (SOTP) er et program for seksualforbrytere utarbeidet av Programme Development Section, HM Prison Service i London, og har siden 1992 vært et behandlingstilbud hos Kriminalomsorgen i England. Det samme programmet kom til Norge i 1998, og tilbys blant annet ved Åna fengsel og Bergen fengsel (Nøttestad & Waage, 2000; Friestad, 2005). SOTP er et program hvor det brukes gruppebasert kognitiv atferdsterapi, som vil

si at man jobber med de følelser og tanker de domfelte har om seksuallovbruddet. Et av målene med behandlingen er å etablere empati, slik at overgriperen kan føle empati for eget offer, utvikle en forståelse for offerets beskrivelse av overgrepet, samt de konsekvenser overgrepet kan ha medført (Flor & Kennair, 2019; Nøttestad & Waage, 2000). Et annet mål er å endre overgriperens kognitive forstyrrelser, hvor bagatellisering, minimalisering og benekting er blant de vanligste forstyrrelsene. Her kartlegges blant annet den domfeltes holdninger til voldtektsmyter, hvorvidt offeret kan ta skade av overgrepet, om sex med barn er akseptabelt, og om man har en rett til å ha seksuell omgang. Det siste målet er forebygging av tilbakefall, hvor overgriperen skal få en forståelse av egen sårbarhet, samt lære ulike handlingsalternativer når han befinner seg i en tilbakefallsprosess (Nøttestad & Waage, 2000). Det har senere blitt rettet kritikk mot dette programmet, hvor det også er undersøkelser som konkluderer med at det kan virke mot sin hensikt (Mews, Di Bella og Purver, 2017).

Noe av denne kritikken kan være årsaken til at kriminalomsorgen nå er i startfasen av å implementere et nytt program for seksuallovbruddsdømte. Det nye programmet kalles BASIS, og er basert på "Good Lives-modellen". Ved å ta utgangspunkt i Good Lives-modellen så ønsker man å jobbe bredere, ved å fokusere mer på individuell terapi og tilrettelegge for den enkeltes behov og fungering. Videre er tanken at man i større grad skal jobbe med personlig vekst og utvikling, samtidig som man jobber med den domfeltes risikofaktorer (Høiland, 2018)

3.6 Hjemmesoning med elektronisk kontroll

Den 24.juli 2020 kom det ny forskrift til straffegjennomføringsloven, som blant annet utvider gjennomføringstiden på hjemmesoning med elektronisk kontroll fra 4 til 6 måneder. I forskrift om straffegjennomføring §7-2, fjerde ledd, står det at "Domfelte som er dømt for seksuallovbrudd etter straffeloven kapittel 26 [...] skal ikke innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll". I Prop. 132 L (2019) er det argumentert med hensynet til offeret og den allmenne rettsoppfatning. Ved å ekskludere seksualforbryteren så vil man ikke bryte med disse prinsippene, selv om gjennomføringstiden med elektronisk kontroll nå øker fra 4 måneder til 6 måneder. (s.13).

4.0 Drøfting

4.1 Stigmatisering og møte med samfunnet

Dersom vi går tilbake til Aron Jahnsen fra Mannegruppa Ottar, så er det tydelig at det er noe her som fenger publikum. Jahnsen har, ved hjelp av økonomiske bidrag via vipps, hatt mulighet til å reise fra Alta til Lindesnes. Aksjonen har fått stor oppmerksomhet i media, kanskje nettopp fordi den vekker sterke følelser. Jahnsen viser at disse menneskene nå lever tilsynelatende normale liv, og på profilen “nabovarselnorge” på instagram blir disse menneskene eksponert med bilde og navn, arbeidssted og hjemmeadresse. Kanskje er det tanken på at disse menneskene går tilbake til normale liv med jobb, familier og boliglån som vekker harme?

Den allmenne oppfattelsen av seksualforbrytere er ofte at de er farlige menn som angriper ukjente, og har en veldig høy gjentakelsesfare (Laws & Ward, 2011, s.131). Dette inntrykket kan være både skapt og forsterket av medias fremstilling av seksuallovbrudd (Harper, Hogue & Bartels, 2017; Wills, Levenson & Ward, 2010). Willis, Levenson og Ward (2010, s.553) argumenterer for at det bør jobbes mot en generell holdningsendring i samfunnet, dersom det skal være mulig å tilbakeføre seksuallovbruddsdømte på en god måte. Som fengselsbetjent skal du hjelpe og bistå den domfelte under straffegjennomføringen, og forsøke å planlegge en sømløs soning med gradvis progresjon. Fra praksis har jeg flere ganger erfart at det å bistå domfelte med for eksempel forberedelse av frigang, kan være utfordrende dersom den domfelte er dømt for seksuallovbrudd. Det er flere eksempler på domfelte som har en godkjent frigangsavtale, men så har arbeidsgiver fått høre om den innsattes domskategori, og dermed trukket avtalen. Det samme gjelder domfelte som søker om frigang for å gå på skole. Det er alltid en risiko for å møte noen som kjenner til dommen, og som sprer denne informasjonen videre. For mange kan møtet med lokalsamfunnet igjen etter soning være en stor utfordring, og for enkelte kan offentlige holdninger til seksuallovbrudd påvirke tilbud og muligheter den domfelte har etter løslatelse (Willis, Levenson & Ward, 2010, s. 554).

4.2 Den profesjonelle og den seksuallovbruddsdømte

Hjellnes (2009) beskriver fengselsbetjenten som en “betydningsfull og signifikant yrkesutøver”, med en kompetanse som langt ifra blir anerkjent nok (s.49). Noe som på mange måter kan stemme. Å være fengselsbetjent er en vanskelig rolle, der man både skal danne en profesjonell og troverdig allianse med den innsatte, samtidig som man utfører kontrollopgaver (Hjellnes, 2006, s. 122). Fengselsbetjenten skal dermed være både vokter og hjelper (Nymo, 2019, s.333). Vi skal i det ene øyeblikket kunne gjennomføre de meningsfulle samtalene over et slag kortspill, før vi i det neste øyeblikket er dresset opp i fullt beskyttelsesutstyr, og bærer den samme innsatte på sikkerhetscelle. Det er mye kompetanse blant fengselsbetjenter i Norge, likevel hadde jeg en forforståelse av at det er for lite kunnskap om denne domskategorien. Jeg har inntrykk av at det er litt slik Høiland (2018) skriver; at også blant fengselsbetjenter er det enda en antagelse om at seksuallovbruddsdømte med lav risiko for nye lovbrudd ikke eksisterer (s.658). Dersom det er tilfellet, så vil det potensielt kunne påvirke hvordan fengselsbetjenten forholder seg til den domfelte. For gjentakelsesfaren blant seksuallovbruddsdømte er tilsynelatende generelt lav, og undersøkelser viser at de færreste begår nye seksuallovbrudd (Mews, Di Bella, & Purver, 2017; McAlinden, Farmer & Maruna, 2017). Likevel vekker det følelser hos oss, og selv hos profesjonelle som jobber med seksuallovbruddsdømte kan fornektelse av overgrepet oppleves som manglende evne til innsikt og rehabilitering (Blagden, et al., 2011).

Kanskje kan oppfatningen av at innrømmelse og anerkjennelse er et viktig element i rehabiliteringen være basert på vestlig religion og en moralsk ide om at det er “det riktige å gjøre” (Blagden et al., 2011, s.349). Samtidig kan det se ut som at benektelse og utformelsen av egne narrativ rundt hendelsen kan være en måte for den seksuallovbruddsdømte å håndtere skam og finne en forklaring på skaden de har forårsaket. Dette kan igjen bidra til å utvikle og vedlikeholde et positivt selvbilde, som har vist seg å være en viktig del av tilbakeføringen (Farmer, McAlinden & Maruna, 2016, s.1770). For enkelte kan lovbruddet være så motbydelig og forkastelig at det ikke passer inn i gjerningsmannens forståelse av seg selv. Da er det kanskje

letttest å ikke se på seksuallovbruddet som en del av egen identitet (Blagden et al., 2011, s.349). Det å lage egne narrativ eller forklaringer på hva som har skjedd, kan for mange være en måte å ta avstand fra egne handlinger, håndtere stigma og skape et positivt selvbilde for fremtiden (Farmer, McAlinden & Maruna, 2016, s.1767). Blagden et al. (2011) argumenterer også for at konstruktivt endringsarbeid kan finne sted selv om den seksuallovbruddsdømte ikke erkjenner eller innrømmer ugjerningen.

McAlinden, Farmer og Maruna (2017) så på tilbakeføringsprosessen blant 32 menn som er dømt for seksuelle overgrep mot barn. Et gjennomgående tema i denne undersøkelsen var viktigheten av å kunne være åpen om dommen, og føle at dette var noe man kunne snakke om med sine nærmeste. I artikkelen poengteres det at man kan ta avstand fra handlingen, men likevel støtte individet. I tillegg trekkes det frem at det å vise støtte ikke er ensbetydende med sosial frifinnelse. Det er et viktig poeng at man kan være støttende, uten å underbygge narrativet om at den domfelte i virkeligheten er uskyldig. Dette er også et viktig tema i avhandlingen til Kruse (2019), hvor det poengteres at det å bli utfordret på sitt narrativ, innenfor trygge rammer, kan skape ny refleksjon og forståelse. I denne avhandlingen var det et premiss at mennene som deltok innrømmet at de hadde forårsaket en form for seksuell krenkelse. Selv om de ikke innrømmet hele hendelsesforløpet som var beskrevet i dommen, så hadde de erkjent at de har skadet et annet menneske. Flere av deltakerne i studien fortalte at det å ha en terapeut, en kjæreste eller et familiemedlem som var kritisk til den domfeltes narrativ, kunne være begynnelsen på en refleksjonsprosess som kunne føre til erkjennelse av å ha påført skade. Kruse (2019) beskriver denne motstanden i samtale med andre som “friksjon”. Friksjon i denne sammenhengen vil være når en samtalepartner ikke nødvendigvis bekrefter den domfeltes narrativ, men stiller seg kritisk til det som blir fortalt, og som kommer med kritiske spørsmål. Dette kan minne om det Eide og Eide (2004, s.264) kaller hjelpende konfrontasjon. De skriver at hjelperen (her fengselsbetjenten) til tider vil oppleve at brukeren, i vår situasjon den domfelte, kan ha en annen oppfattelse av seg selv, som fraviker fra hjelperens oppfattelse. Med en hjelpende konfrontasjon vil man kunne utfordre den domfeltes selvforståelse på en saklig og spørrende måte, men det understrekes også at man må ha tid og rom for de reaksjonene den

domfelte kan ha i ettertid (ibid). For at hjelpende konfrontasjon ikke skal oppleves kritiserende og dømmende, så er det viktig at fengselsbetjenten og den domfelte allerede har en god relasjon (ibid). Det samme beskriver også Kruse (2019), der det var viktig for deltakerne å ha en relasjon til noen, der de kunne få støtte til å snakke åpent om dommen, uten å føle seg stigmatisert eller avvist.

Både undersøkelsen til McAlinden, Farmer og Maruna (2017) og avhandlingen til Kruse (2019) viser hvor viktig det er å tørre å invitere den innsatte til samtale og skape en trygg arena basert på tillit og respekt, hvor man kan våge å reflektere og stille kritiske spørsmål. I tillegg er en av grunnpilarene for miljøarbeid i fengsel “troverdige relasjoner”, og man antar at det er i samhandling med andre mennesker man har størst mulighet til å utvikle seg selv (Drægebø et al., 2006, s.28). Den profesjonelle har ansvaret for at en troverdig relasjon kan skapes, ved å aktivt skape muligheter for å utvikle kontakt (ibid.). En god relasjon mellom den domfelte og fengselsbetjenten kan være helt avgjørende for å få til endrings- og rehabiliteringsarbeid (Blagden, Winder & Hames, 2016). Dersom fengselsbetjenten klarer å se funksjonen det alternative narrativet kan ha for den domfelte, og samtidig erkjenne at et konstruktivt endringsarbeid kan finne sted til tross for manglende innrømmelse, så er det muligheter for å jobbe rehabiliterende. Dessverre har jeg inntrykk av at for mange seksuallovbruddsdømte gjennomfører straffen uten å snakke noe særlig om dommen med ansatte i fengselet. For fengselsbetjenten kan det være utfordrende å ikke la egne følelser og holdninger bli synlige under en slik konversasjon, samtidig som man ideelt skal være en kritisk, men trygg, samtalepartner.

4.3 Programvirksomhet i Norge

I 2017 publiserte Mews, Di Bella og Purver en undersøkelse som vakte store reaksjoner i Storbritannia. Funnene i undersøkelsen avdekket at behandlingen som ble gitt til seksuallovbruddsdømte, som kalles Sex Offender Treatment Programme (SOTP), ikke virket. Dette fikk stor oppmerksomhet, og media beskyldte departementet for å ha kastet bort 100 millioner pund (Lösel et al., 2020, s.455). Mews, Di Bella og Purver (2017) benyttet seg av

“propensity score matching” (PSM) for å sammenligne seksualforbrytere som mottok behandling med seksualforbrytere som ikke mottok behandling. PSM er en sammenligningsteknikk, der man sammenligner statistikker for å forsøke å estimere effekten av behandlingen. Studien viste at 10% av de seksuallovbruddsdømte som fikk behandling begikk nye lovbrudd, sammenlignet med 8% av sammenligningsgruppen (Mews, Di Bella, & Purver, 2017, s.3).

Lösel et al. (2020, s.455) skriver at det allerede fantes metaanalyser som konkluderte med at behandling av seksuallovbrytere i fengsel ikke har påvirket tilbakefall i særlig grad, og at det kanskje er fengselskonteksten som kan være noe av problemet. I tillegg har gruppeformatet som benyttes i SOTP blitt kritisert (Flor & Kennair, 2019; Schmucker & Lösel, 2017). Under gruppebehandling kan personer ha muligheten til å “gjemme seg”, og ikke delta like mye som man er tvunget til i en individuell behandlingsform. I tillegg vil man i en gruppebehandling ikke kunne ta hensyn til individuelle behov i like stor grad (Flor & Kennair, 2019; Schmucker & Lösel, 2017). Seksuallovbruddsdømte er som sagt ikke en homogen gruppe, og seksuallovbrudd omfatter mange ulike former for overgrep, trakassering og krenkelser. Årsaken til at noen begår seksuallovbrudd kan også variere fra person til person. Enkelte seksualforbrytere er opportunistiske. Andre kan ha betydelig nedsatte intellektuelle og sosiale ferdigheter, og kan ha problemer med å forholde seg til noe så komplekst som seksuelle relasjoner. Andre kan ha en avvikende seksuell preferanse, som for eksempel pedofili. (Schmucker & Lösel, 2017, s.9). Undersøkelser har vist at å delta i et så intensivt behandlingsprogram som SOTP kan være slitsomt og utfordrende, og i verste fall skadelig. Derfor gjorde man i Storbritannia noen endringer i programmet, og fra 2006 ble det et kriterium at den domfelte skulle ha middels eller høy risiko for tilbakefall for å kunne delta (Mews, Di Bella, & Purver, 2017, s.6). I versjonen av SOTP som tilbys i Norge inngår ikke grad av risiko for gjentakelse som et kriterie for deltagelse, noe som kan kritiseres ettersom programmet kan ha negativ innvirkning på personer med lav risiko for gjentakelse (Friestad, 2005, s.48).

Noe programmet SOTP også har blitt kritisert for er at det fokuserer for mye på den domfeltes kriminogene behov, altså behov som i seg selv er en risiko for å begå nye lovbrudd. Eksempel på

dette kan være rusmissbruk, holdninger, antisosial personlighet og dårlige problemløsningsferdigheter (Friestad, 2005, s.78). Det blir brukt mye tid på at domfelte skal lære å gjenkjenne omstendigheter der det er økt sannsynlighet for at han vil misbruke på nytt, for å klare å trekke seg ut av slike situasjoner. Dette fokuset på identifisering av risiko kan føre til ekskludering av andre muligheter og tiltak som kan hjelpe den domfelte til å leve et mer produktivt og fullverdig liv (Schaffer et al., 2010, s.93). Med et så stort fokus på risikofaktorer kan det være at man blir mindre opptatt av beskyttende faktorer, som partner, sosialt nettverk og jobb, som er viktige faktorer for å redusere risiko for gjentakelse. Vi vet også at innsatte er en gruppe med generelt mer omfattende og komplekse levekårsproblemer. Dette er en gruppe som kan ha dårligere psykisk helse, svakere forbindelse til arbeidsmarkedet og utdanning, større økonomiske utfordringer, og mer problematisk bosituasjon enn samfunnet forøvrig (Revol, 2015). Man kan da stille spørsmål om det er tilstrekkelig med et ensidig fokus på kriminogene behov, når levekårsproblemer også utgjør en betydelig risiko for tilbakefall.

Som nevnt tidligere er kriminalomsorgen nå i startfasen av å implementere et nytt program for seksuallovbruddsdømte. Dette programmet BASIS. BASIS er basert på Good lives-modellen, og legger mer vekt på individuell terapi, enn det SOTP gjør. Med BASIS skal man jobbe mer individuelt tilpasset, og ut i fra den enkeltes behov og fungering. Kartlegging av risikofaktorer vil fortsatt være viktig, men det skal også jobbes med personlig vekst og utvikling (Høiland, 2018; Sandbukt et al., 2019). Domfelte som potensielt er i målgruppen for å delta i BASIS-programmet skal gjennom en screening i forkant, for å identifisere de domfelte med antatt forhøyet risiko for gjentakelse. En antatt forhøyet risiko for tilbakefall er et av hovedkriteriene for deltagelse i BASIS (Sandbukt et al., 2019). Det kan se ut som om man i utformelsen av BASIS på mange måter har tatt høyde for en del av kritikken som har blitt rettet mot SOTP.

Fengselsbetjentene har snart mulighet til å kunne motivere den domfelte til deltakelse i et helt nytt program, som tilsynelatende er bedre tilpasset enn SOTP. Det at den seksuallovbruddsdømte kartlegges ut i fra risiko for gjentakelse gjør at man kanskje klarer å nå flere domfelte som er i

målgruppen. Det at programmet også skal tilbys flere steder i Norge gir også flere en bedre mulighet til å delta og gjennomføre programmet. Det at lokasjonen fysisk kan bli nærmere kan være en viktig faktor for å nå flere av de som har behov for å delta i program under soning. Samtidig som BASIS blir et landsdekkende tilbud, så er det ikke alle fengsel som vil kunne tilby programmet. Organiseringen av BASIS nasjonalt vil være fordelt mellom Helse Nord, Helse Midt-Norge, Helse Vest og Helse Sør-Øst (Sandbukt, 2020). Dermed er det ikke alle domfelte som vil kunne gjennomføre programmet i fengselet som er nærmest hjemkommunen. Dette kan føre til at det kan bli utfordrende å motivere domfelte til å søke seg over til anstalter som gjennomfører BASIS, da man potensielt må sone lenger unna hjemkommunen, noe som eksempelvis kan påvirke muligheten for besøk.

4.4 Av hensyn til offeret, eller retten til progresjon

I den nye forskriften til straffegjennomføringsloven blir alle som soner for seksuallovbrudd ekskludert fra muligheten til utslusing via hjemmesoning med elektronisk kontroll. Hovedargumentet er, som vi har vært inne på, av hensyn til offeret og den allmenne rettsoppfatning. Både hensynet til offeret og den allmenne rettsoppfatning er sterke og viktige hensyn som må tas når det gjelder lovbrudd som går på liv og helse. Dette er hensyn som også skal vurderes dersom innsatte har søkt på permisjon, frigang, eller ved andre utganger fra fengsel. Vista Analyse offentliggjorde en rapport i 2016 som evaluerer hjemmesoning med elektronisk kontroll. Forfatterne av denne rapporten har vært i kontakt med Stine Sofies Stiftelse, som ofte brukes når fornærmedes synspunkt skal vektlegges i en vurdering. På den ene siden påpekte de at Kriminalomsorgen generelt er for dårlig til å ivareta hensynet til fornærmede i straffegjennomføringen av alvorlige dommer. Dette gjaldt i hovedsak permisjoner der offeret ikke blir varslet på forhånd. På den andre siden ble det ikke tatt stilling til om utslusing med elektronisk kontroll ville vært en større belastning for fornærmede enn andre utslusningsalternativer. Det viktige var at hensynet til fornærmede ble ivaretatt, og at dette hensynet vektet i vurdering av hjemmesoning med elektronisk kontroll (Rasmussen et al., 2016, s.66).

“Hensynet til allmennhetens rettsfølelse er et hensyn som kriminalomsorgen i alle situasjoner skal vurdere” (Ot.Prp.nr. 5., 2001, s.218). Men hva er den allmenne rettsoppfatning? Anders Ryssdal, leder i advokatforeningen, skriver at “Den allmenne rettsfølelse er et begrep, en referanse, et forsøk på en dyp forankring av oppfatninger om straff i den norske folkesjelen, som trekkes frem når nye straffelover gis, og når straffens innhold skal bestemmes” (Ryssdal, 2007, s.1). Det er altså holdningene og følelsene i den norske folkesjela vi skal frem til når vi snakker om den allmenne rettsoppfatning. Videre skriver Ryssdal (2007) at den allmenne rettsoppfatning er et vagt og sjeldent utredet begrep. Da det ble gjennomført en undersøkelse i Danmark kom det frem at befolkningen generelt undervurderer straffnivået, og at mer kunnskap gir mindre tilbøyelighet til å mene at fengselsstraffene i dag er for milde (St.meld.nr.37, 2007-2008, s.22). I Norge er det derimot gjort lite forsøk på å undersøke hva som faktisk er den allmenne rettsoppfattelsen, men at det ofte refereres til media, og hvordan media potensielt kan komme til å fremstille en sak (Ryssdal, 2007). Samtidig har vi allerede vært inne på hvordan media har en tendens til å trekke generelle slutninger, fokusere på det dramatiske, sensasjonelle og farlige, med mål om å vekke følelser som avsky og sinne hos leseren. Kanskje spesielt i saker som omhandler alvorlig kriminalitet som drap, grov vold og seksuallovbrudd kan media forsterke og vedlikeholde stigmatisering og fordommer.

For selv om seksuallovbrudd er en alvorlig domskategori, som absolutt ikke skal bagatelliseres, så er det også der nyanser. Egenskaper ved den domfelte, situasjonen det seksuelle overgrepet fant sted og “valg” av offer er elementer som sier noe om alvorligheten i overgrepet og om det foreligger en forhøyet risiko for gjentakelse (Sandbukt et al., 2020). Seksuallovbruddsdømte har generelt lav risiko for tilbakefall, men forskning viser at de har en større risiko for å begå nye seksuallovbrudd enn andre (Friestad & Skardhamar, 2016, s.20). Det er fortsatt mulig å begå nye lovbrudd mens man soner fengselsstraff, men det er likevel større muligheter for å begå kriminalitet mens man soner med elektronisk kontroll, selv om den domfelte skal forholde seg til en streng timeplan (Andersen & Tjelle, 2016, s.10). På den ene siden kan det argumenteres for at samfunnet kan tåle mindre lovbrudd begått under hjemmesoning med elektronisk kontroll, som vinning eller narkotika, mens nye seksuallovbrudd ikke er en pris vi kan betale. I tillegg kan det

se ut som om hjemmesoning med elektronisk kontroll ikke påvirker hyppigheten og alvorlighetsgraden på de kriminelle handlingene hos de domfelte som bryter loven på nytt (Andersen & Tjelle, 2016, s.41). På den andre siden så vil ingen ha muligheter til å søke elektronisk kontroll før de siste månedene før løslatelse. På det tidspunktet en potensiell overføring til elektronisk kontroll kan finne sted, så vil mange domfelte ha kommet svært langt i progresjonen. Ved en lengre dom er det ikke utenkelig at den domfelte er overført til fengsel med lavere sikkerhet, har gjennomført flere lengre permisjoner og begynt på frigang. Det er heller ikke utenkelig at enkelte kan oppleve det som lite motivasjonsfremmende at prinsippet om den allmenne rettsoppfatning og hensynet til offeret igjen skal bli så sterkt aktualisert så nært løslatelse.

Et eksempel på dette kan være ung innsatt jeg har hatt i praksis, som hadde en søknad om hjemmesoning med elektronisk kontroll inne til behandling da de nye retningslinjene kom. Han var dømt for festvoldtekt, men hadde vært ute på mange permisjoner, fått innvilget søknad om frigang, og hatt soningsavbrudd i to måneder. Soningsavbruddet var etter initiativ fra fengselet, på grunn av situasjonen rundt Covid-19. Friomsorgen hadde uttalt at de på bakgrunn av dette hadde vansker med å avslå søknaden om elektronisk kontroll. Da de nye retningslinjene kom, var det ikke lenger mulig å innvilge søknaden.

Det vil kunne være vanskelig å vekte hensynet til offeret og den allmenne rettsoppfatning mot den domfeltes muligheter til tilbakeføring etter en lengre dom. Undersøkelser har vist at det å sone med fotlenke kan være positivt for den domfeltes tilbakeføring (Andersen & Tjelle, 2016; Rasmussen et. al., 2016). Det å sone hjemme med fotlenke gir den domfelte støtte og oppfølging fra friomsorgen, muligheten til å komme inn på arbeidsmarkedet og opparbeide seg en inntekt, og delta i undervisning eller annen sysselsetting. Ved å ekskludere alle seksualforbrytere fra å kunne sone med elektronisk kontroll, så gir man et signal om at det ikke finnes tilfeller der elektronisk kontroll er hensiktsmessig og forsvarlig. Videre er det kanskje ikke utenkelig at når slike formuleringer kommer fra regjering og departement, så kan det være med på å påvirke holdninger og oppfatninger hos ansatte som må forholde seg til lovverket. Et godt spørsmål å

stille kan være hvorvidt de nye retningslinjene kan være med på å forsterke stigmatiserende holdninger hos fengselsansatte, og om det potensielt kan legge lokk på gode og faglige diskusjoner og vurderinger. I de gamle retningslinjene stod det at *hovedregelen* var at personer dømt for seksuallovbrudd ikke skulle innvilges hjemmesoning med fotlenke. Man kan tenke seg at denne formuleringen begrenset antall innvilgelser til kun et fåtall saker, som var grundig vurdert. I 2013 var det kun 5% av alle med seksuallovbruddsdom som fikk sone med elektronisk kontroll den siste tiden før løslatelse (Rasmussen et al., 2016, s.94). Med en formulering som sier at *seksuallovbruddsdømte etter hovedregelen ikke skal innvilges hjemmesoning med elektronisk kontroll*, så må likevel hver enkelt søknad vurderes. Potensielt kan man få flere gode og nyanserte diskusjoner, og man vil kanskje ha mulighet til å sy et mer individuelt tilpasset soningsforløp.

Et eksempel på dette kan være et annet tilfelle jeg har opplevd i praksis, der det under rettssaken var snakk om at den domfelte skulle dømmes til forvaring. Den innsatte ble i stedet dømt til flere år i fengsel, men ble oppfordret til å begynne i en type behandling for seksualforbrytere under soningen. Den innsatte hadde flere tilnærmelser mot både kvinnelige innsatte og ansatte under soningen, og han var ikke interessert i å snakke om denne problematikken. Da det nærmet seg tidspunkt for løslatelse på full tid, og innsatte fortsatt befant seg på lukket avdeling, ble det diskutert om ikke elektronisk kontroll kunne være et alternativ. Fengselet gikk inn med den anbefalingen at den innsattes sysselsetting skulle være å delta i behandling for avvikende seksualitet, med et tett behandlingsopplegg under gjennomføringen av elektronisk kontroll. Dette var et tilbud som han ikke hadde i fengselet han sonet i. Min påstand er ikke at en innvilgelse ville vært det absolutt riktige, men at det i dette eksempelet er flere interessante elementer som taler både for og mot, og at eksempelet er et tilfelle som kan skape gode og faglige diskusjoner. Med et lovverk som gir rom for å ta individuelle og skjønsmessige vurderinger, så vil fengselsbetjenten ha mulighet til å planlegge et mer individuelt tilpasset soningsforløp.

5.0 Avslutning

Det å jobbe med menn som er dømt for seksuallovbrudd er utfordrende. Denne typen lovbrudd vekker sterke følelser hos de aller fleste, både ute i samfunnet og blant ansatte som til daglig jobber med disse menneskene. Det kan se ut som om dette er lovbrudd som vanskelig lar seg tilgi, og mange domfelte møter motstand når de skal ut igjen i lokalsamfunnet. Stigmaet som seksualforbryter kan være vanskelig å bli kvitt, noe som for eksempel kan påvirke hvilke muligheter og tilbud den domfelte har for progresjon og tilbakeføring. Da “what works-bølgen” kom til Norge på 1990-tallet med en stor tro på at behandling kunne påvirke tilbakefallsrisikoen, så fikk denne gruppen domfelte større oppmerksomhet. Dersom seksualforbrytere kunne behandles, så ville det lønne seg å sette inn ressurser mens de domfelte var under soning. Senere undersøkelser har vist at denne tematikken er mer komplisert. Programmet SOTP, som ble formet i England, har siden oppstarten i 1998 fått endel kritikk. Både gruppeformatet som benyttes i behandlingen, og fengselskonteksten har vært kritisert. I tillegg har det vist seg at programmet i verste fall kan ha negativ effekt på domfelte som i utgangspunktet har lav risiko for tilbakefall. Kriminalomsorgen er nå i startfasen med å implementere et nytt program for seksualforbrytere, som tilsynelatende har tatt til seg noe av kritikken som har blitt reist mot SOTP. Utfordringen er likevel at det potensielt kan gå flere tiår før man har en reell mulighet til å se om programmet har hatt effekt.

Seksuallovbruddsdømte konstruerer ofte et narrativ der den seksuelle krenkelsen blir bortforklart eller minimert. For fengselsbetjenten kan et slik narrativ kan være utfordrende å forholde seg til, da oppfattelsen av at man skal erkjenne og gjøre opp for seg står sterkt i vår forståelse av moral. I tillegg står oppfattelsen av at seksuallovbruddsdømte har høy risiko for gjentagelse fortsatt sterkt, og mange tror fortsatt at benektelse øker risiko for gjentagelse. Tvert imot viser det seg at et slik narrativ kan ha en positiv funksjon for den domfelte, da den domfelte kan distansere seg fra ugjerningene, og holde vedlike et positivt selvbilde. Likevel kan det se ut som det å møte mennesker som er kritiske til dette narrative, men på en måte som samtidig respektfull og støttende, kan være starten på en sunn refleksjonsprosess.

I år kom det en ny forskrift som omhandler hjemmesoning med elektronisk kontroll. I denne forskriften ekskluderes alle domfelte dømt for seksuallovbrudd. Hensynet til offeret og den allmenne rettsoppfatning er hovedargumentene til denne bestemmelsen. Selv om hensynet til offeret og den allmenne rettsoppfatning er viktige prinsipper, som man absolutt skal ta hensyn til, så kunne det vært interessant med en større og mer nyansert diskusjon rundt temaet. De nye retningslinjene minimerer mulighetene for en nyansert diskusjon og vurdering i hvert enkelt tilfelle. Det kunne vært spennende å se mer på hvilke tilfeller som tidligere har fått innvilget hjemmesoning, og hvordan det har fungert for disse domfelte.

Kildeliste

Andersen, S. N., & Tjelle, K. (2016). *Electronic monitoring and recidivism - Quasi-experimental evidence from Norway*. Statistics Norway Research Department No. 884.

Blagden, N., Winder, B., Gregson, M., & Thorne, K. (2011). Working with Denial in Convicted Sexual Offenders: A Qualitative Analysis of Treatment Professionals' Views and Experiences and Their Implications for Practice. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. 57(3) 332 - 356.

Blagden, N., Winder, B., & Hames, C. (2016). "They treat us like human beings"-Experiencing a therapeutic sex offenders prison: Impact on prisoners and staff and implications for treatment. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 60(4), 371-396.

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving (7.utg)*. Oslo: Gyldendal Akademiske.

Det kongelige justis- og beredskapsdepartement. (2019). Endring i straffegjennomføringsloven mv. (gjennomføringstiden for straffegjennomføring med elektronisk kontroll mv.) (Prop.132 L (2018-2019)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>.

Det kongelige justis- og beredskapsdepartement. (2020). Forskrift om endring i forskrift om straffegjennomføring og forskrift om behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen. (straffegjennomføringsloven).

Drægebø, H., Bakken, D., Eriksen, T., Johannessen, Ø., Myrland, L., Risnes, E., & Øster, L. (2006). *Miljøarbeid i fengsel*. KRUS Rapport 2/2006. Oslo: Kriminalomsorgens utdanningssenter KRUS.

Eide, T. & Eide, H. (2004). *Kommunikasjon i praksis: Relasjoner, samspill og etikk i sosialfaglig arbeid* (7. opplag). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Elde, S. (2007). *Opinion og rettsikkerhet : Den alminnelige rettsoppfatning i avgjørelser etter straffegjennomføringsloven* (Masteroppgave) Universitetet i Oslo, Oslo.

Eskeland, G. & Haugli, K. O. (2006). Programvirksomhet i Kriminalomsorgen. I. Larsen, E. (red.). *Fengslet som endringsarena*. KRUS håndbok 3/2006. Oslo: Kriminalomsorgens Utdanningscenter KRUS

Farmer, M., McAlinden, A. M., & Maruna, S. (2016). Sex offending and situational motivation: Findings from a qualitative analysis of desistance from sexual offending. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 60(15), 1756-1775.

Ferguson, K. & Ireland, C.A. (2006). Attitudes toward sex offenders and the influence of offence type: a comparison of staff working in a forensic setting and students. *The British Journal of Forensic Practice*. 8, 10-19

Flor, J. A., & Kennair, L. E. O. (2019). *Skadelige samtaler, myten om bivirkningsfri terapi*. Oslo: Tiden Norsk Forlag AS.

Friestad, C. (2005). *Tilbudet til volds- og sedelighetsdømte. En gjennomgang av fem tiltak* (FAFO-rapport 488). Oslo: Fafo.

Friestad, C. & Skardhamar, T. (2016). The criminal career of men convicted of rape: evidence from a Norwegian national cohort. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 17(2), 1-16.

Goffman, E. (1963). *Stigma - Notes on the Management of Spoiled Identity*. England: Penguin Books.

Harper, C. A., Hogue, T. E., & Bartels, R. M. (2017). Attitudes towards sexual offenders: What do we know, and why are they important? *Aggression and Violent Behaviour*, 34, 201-213.

Hjellnes, S. (2006). Totale trekk ved fengsel og fengsling. I E. Larsen (Red.) *Fengslet som endringsarena: bok for fengselsbetjenter* (s. 118-147). Oslo: Kriminalomsorgens utdanningssenter

Hjellnes, S. (2009). Om noen glippsoner og muligheter ved løslatelse. I Nordisk samarbeidsråd for kriminologi: 51th Research Seminar. Oslo: Nordisk samarbeidsråd for kriminologi.

Høiland, K. (2018). The Good Lives Model i behandling av personer dømt for seksuallovbrudd. *Tidsskrift for Norsk psykologiforening*, vol 56. 08/2018. (side 656 - 665).

Justis- og beredskapsdepartementet. (2001). Om lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) (Ot.Prp.nr.5 (2000-2001)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>.

Justis- og politidepartementet. (2002). *Retningslinjer for programvirksomheten i Kriminalomsorgen*. (3/2002) [Rundskriv] Regjeringen
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-ksf-32002/id109011/>

Kripos (2019). *Voldtektssituasjonen i Norge 2018*, September 2019
[<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/voldtekt-og-seksuallovbrudd/voldtektssituasjonen-i-norge-2018.pdf>] [hentet 17.08.2020]

Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., & Lozano, R. (2002). *World Report on Violence and Health*. Geneva: World Health Organization.

Kruse, A. E. (2019) *The Why, the Who and the Wherefore: Explanations, self-change and social friction in men's narratives of sexual violations* [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Oslo, Oslo

Kruse, A. E., Strandmoren, J. F., & Skjørten, K. (2013). *Menn som har begått voldtekt - en kunnskapsstatus* (rapport 1/ 2013). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Laws, R. D. & Ward, T. (2011). *Desistance from Sex Offending: Alternatives to Trowing Away the Keys*. New York: The Guilford Press.

Lösel, F., Link, E., Schmucker, M., Bender, D., Breuer, M., Carl, L., Endres, J., & Lauchs, L. (2020). On the Effectiveness of Sexual Offender Treatment in Prisons: A Comparison of Two Different Evaluation Designs in Routine Practice. *Sexual Abuse A Journal of Research and Treatment*, 32(4), 452-475

Martinussen, W. (2008). *Samfunnsliv - innføring i sosiologiske tenkemåter*. Oslo: Universitetsforlaget.

McAlinden, A. M., Farmer, M., & Maruna, S. (2017). Desistance from Sexual Offending: Do the Mainstream Theories Apply? *Criminology and Criminal Justice*, 17(3), 266-283.
<https://doi.org/10.1177/1748895816670201>

Mews, A., Di Bella, L., & Purver, M. (2017). *Impact evaluation of the prison-based Core Sex Offender Treatment Programme*. Ministry of Justice Analytical Series.

Nortvedt, M. W., Jamtvedt, G., Graverholt, B., Nordheim, L. V., & Reinart, L. M. (2012). *Jobb kunnskapsbasert!: en arbeidsbok* (2. utg.). Oslo: Akribe.

Norvoll, R. (2009). Sosiale avvik og sosial kontroll. I E. Brodtkorb & M. Rugkåsa (Red.), *Mellom mennesker og samfunn* (s. 99 - 121). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

NOU 2008: 4. (2008). *Fra ord til handling. Bekjempelse av voldtekt krever handling*. Voldtektsutvalgets sluttrapport. Oslo: Departementets servicesenter.

Nymo, K. (2019). Fengselsbetjent i dag- og i morgen. I Westrheim, K. G. & Eide, H. M.K. (red.), *Kunnskapsbasert straffegjennomføring i kriminalomsorgen i Norge*. Oslo: Vigmostad & Bjørke AS

Nøttestad, J. A. & Waage, L. (2000). Kognitiv atferdsmodifikasjon i behandling av seksualovergrepere - Behandlingsmål og teoretisk rasjonale. I S. Mosige (red.), *Personer som begår seksuelle overgrep mot barn, Forståelse, behandling og straff* (87-104) København: Nordisk Ministerråd, TemaNord.

Pettersen, R., C. (2016). *Oppgaveskrivingens abc, veileder og førstehjelp for bachelorstudenter* (2.utgave). Oslo: Universitetsforlaget

Rasmussen, I., Vennemo, H., Sverdrup, S., & Haavardsholm, O. (2016). Evaluering av soning med fotlenke. Vista analyse AS 02/2016. Hentet fra https://www.vista-analyse.no/site/assets/files/5598/va-rapport_2016-02_evaluering_av_soning_med_fotlenke_revidert_versjon05082016.pdf

Repstad, P. (2007). *Hva er sosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Revol, M. K. (2015). *Innsattes levekår - før, under og etter soning*. Rapport 2015/47. Oslo: Statistisk sentralbyrå.

Robstad, F. E. (2020, 1. september). Her henger MMA-profilen ut overgrepssømt med navn og bilde. *Tv2.no*. Hentet fra <https://www.tv2.no/a/11609199/> den 04.09.2020

Ryssdal, A. (2007). *Den allmenne rettsfølelse - veiviser eller villeder i strafferetten*, Advokatforeningens årstale 2007.

Sandbukt, I. J. (2020, 24. februar). *Hvordan lykkes med implementeringen av BASIS? Samarbeid og arbeidsfordeling - helsetjeneste og kriminalomsorg*. [Paperpresentasjon] Samling for BASIS-koordinatorer og screenere i kriminalomsorgen, KRUS.

Sandbukt, I. J., Dugstad, S., Khazaeni, S., & Friestad, C. (2019) *BASIS-prosjektet, 2016-2019, Behandling av seksuallovbruddsømt i Sør-Øst*. Oslo: Regionalt kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri.

Sandbukt, I. J., Skardhamar, T., Kristoffersen, R., & Friestad, C. (2020). Testing the Static-99R as a Global Screen for Risk of Sex Offender Recidivism in a Norwegian Routine Sample. *Sexual Abuse*. 1 - 18.

Schaffer, M., Jeglic, E. L., Moster, A., & Wnuk, D. (2010). Cognitive-Behavioral Therapy in the Treatment and Management of Sex Offenders. *Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly*, vol 24. 02/2010, 92 - 103.

Schultz, C. (2014). The Stigmatization of Individuals Convicted of Sex Offences, Labeling Theory and The Sex Offence Registry. *Themis: Research Journal of Justice Studies and Forensic Science*, 2(5), 63-81.

Schmucker, M., & Lösel, F. (2017). Sexual offender treatment for reducing recidivism among convicted sex offenders: A systematic review and meta-analysis. *Campbell Systematic Reviews*, 8.

Simonsen, H. (2020, 17. juni). Hvis Mannegruppa Ottar kommer til Indre Salten, inviterer jeg dem herved på kaffe. *Saltenposten*. Hentet fra <https://saltenposten.no/nyheter/hvis-mannegruppa-ottar-kommer-til-indre-salten-inviterer-jeg-de-m-herved-pa-kaffe/19.25450> (hentet 04.09.2020)

Skilbrei, M. L. & Stefansen, K. (2018). *Seksuell vold - en samfunnsvitenskapelig innføring*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Statistisk sentralbyrå (2020a). 08484: *Anmeldte lovbrudd. Seksuallovbrudd 2003-2018*. Hentet fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/08484>

Statistisk sentralbyrå (2020b). 10531: *Innsatte. Fængselsdom i alt, seksuallovbrudd, 2002 - 2018*. Hentet fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/10531>

St.meld.nr.37 (2007 - 2008) *Straff som virker - Mindre kriminalitet - tryggere samfunn (Kriminalomsorgsmelding)* Oslo: Det kongelige justis- og politidepartement.

Straffeloven. (2005). Lov om straff (LOV-2005-05-20-28). Hentet fra: <https://lovdata.no/lov/2005-05-20-28>

Tharp, A.T., Degue, S., Valle, L. A., Brookmeyer, K. A., Massetti, G. M., & Matjasko, J. L. (2012). A Systematic Qualitative Review of Risk and Protective Factors for Sexual Violence Perpetration. *Trauma Violence & Abuse*, 14(2), 133-167.

Tjomlid, G. (2009, 25. juli). Hvorfor Megan's Law ikke er noen god ide. *Saksynt*. Hentet fra: <https://tjomlid.com/2009/07/25/hvorfor-megans-law-ikke-er-noen-god-ide/>

Tveit, J.B., Johansen, A. D., & Fallmyr, S. S. (2020, 25. juni). Mannegruppa Ottar henger ut overgrepdomte i sosiale medier – straffbart, mener politiet. *NRK.no*. Hentet fra https://www.nrk.no/nordland/mannegruppa-ottar-henger-ut-overgrepdomte-menn-pa-nettet-_straffbart_-mener-politiet-1.15058964 den 04.09.2020.

Wills, G. M., Levenson, J. S., & Ward, T. (2010). Desistance and Attitudes Toward Sex Offenders: Facilitation or Hindrance? *Journal of Family Violence*, 25(6), 545-556.

Øia, T. (2013). *Ungdom, rus og marginalisering*. Oslo: Cappelen Damm AS

I tillegg er informasjon om aksjonen “nabovarsel”, som gjennomføres av Aron Jahnsen, hentet fra profilen “nabovarselnorge” på instagram.